

Nasjonalparker og turisme Preikestolen

Etableringen av en eventuell Preikestolen nasjonalpark er en gylden anledning for et pilotprosjekt basert på et todelt verneformål, mener forskerne Jan Vidar Haukeland og Knut Fossgard. FOTO: SCANPIX

Preikestolen nasjonalpark – den første med et erklært reiselivsformål i Norge?

Vern og turisme hånd i hånd

STIFTELSEN PREIKESTOLEN har nylig offentliggjort en utredning om muligheter og begrensninger knyttet til reiselivsutvikling i en eventuell Preikestolen nasjonalpark i Lysefjorden. Denne gangen er kanskje forutsetningene for å lykkes med en slik idé bedre enn noensinne. Nasjonalparken kan gi spennende muligheter dersom en åpner for et forvaltningsregime hvor verneformålet ivaretar både reiseliv og bevaring av naturverdiene. Andre nasjoner har gode erfaringer med et slikt to-delt formål for nasjonalparker.

RONDANE NASJONALPARK ble som den første i Norge vernet i 1962. I ti-årene som fulgte, fikk vi flere nasjonalparker med vern av naturen som hovedformål. Naturverdiene skulle ivaretas, bruk var underordnet. Dette ble betegnet som «osteklokkevern», hvor naturen ble skjermet for menneskelig påvirkning. De senere årene har dette synet endret seg. Dette ser vi ikke minst i de marine nasjonalparkerne Ytre Hvaler og Færder. Her er hyttegjester og båtfolk tett på og i nasjonalparkerne.

DEN FAKTISKE VEKSTEN i reisestrømmen til Norge har vært markant på 2000-tallet. Analyser foretatt av Transportøkonomisk institutt viser at den har vært langt større enn hva Statistisk Sentralbyrås overnattingstall indikerer. Naturopp-

Jan Vidar Haukeland
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Transportøkonomisk institutt

Knut Fossgard
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)

levelser er den desidert viktigste grunnen for å velge Norge som reise-mål. Undersøkelser blant tyske, nederlandske og danske bilturister viser svært stor interesse for å oppsøke landets mest kjente verneområder.

Internasjonalt anser man nasjonalparkerne for å være juvelene i et lands naturherligheter, og besøkspotensialet er derfor stort i flere norske nasjonalparker.

I DET SISTE TIÅRET har nasjonalparkforvaltningen i Norge viet reiselivet større oppmerksomhet. Ulike prosjekter er startet opp, og det arbeides nå med å utvikle både en merkevarestrategi og besøksregistrering i nasjonalparkerne i regi av Miljødirektoratet. Miljødirektør Ellen Hambro sier i et nyhetsbrev fra Miljødirektoratet 9. januar 2015: «De vernede områdene er ikke museumsnatur som ikke kan brukes i nærings sammenheng. En god forvaltning av naturverdiene legger grunnlaget for økt verdiskaping». Ny kunnskap om de naturbaserte reiselivsbedriftene i Norge viser også at om lag 40 prosent opererer inne i eller i randsonen til nasjonalparker.

Undersøkelser viser at ansatte på ulike nivåer i forvaltningen ønsker å utvikle det naturbaserte reiselivet i tilknytning til nasjonalparkerne. Både innenfor og utenfor park-grensene ser man behov for mer

omfattende tilrettelegging. Tiltak som stier, skilting, naturinformasjonstavler og preparerte skiløyper anses som hensiktsmessige naturforvaltningstiltak samtidig som de er gode servicetiltak overfor besøkende.

Tilrettelegging for bruk og vern oppfattes altså som to sider av samme sak. Holdningene i forvaltningen er likevel delte når det gjelder spørsmålet om hvorvidt bærekraftig reiselivsutvikling bør bli en del av det sentrale formålet for nasjonalparkerne på linje med naturbevaring.

PÅ NEW ZEALAND er naturbasert reiseliv den viktigste «eksportnæringen», og nasjonalparkerne utgjør landets fremste attraksjoner. Her opererer man med et to-delt mandat for forvaltningen, der bruk og vern er sidestilte formål. Hensynet til reiselivet preger lovgivning, planer og prioriteringer. Reiselivskompetanse og besøksforvaltning er like viktig som naturfaglig kompetanse og naturovervåking. Samarbeidet mellom forvaltning og reiselivsnæring har lange tradisjoner og er institusjonalisert.

Med marine nasjonalparker langs Oslofjorden og pågående prosesser rundt Jomfruland og Preikestolen ser vi fremveksten av nye typer bynære og lett tilgjengelige nasjonalparker. Disse parkene har stor trafikk av brukergrup-

per med andre interesser og annet bruksmønster enn fjellparkene våre. Derfor trenger vi en mer differensiert forvaltning, der besøksstrategier inngår i forvaltningens ansvarsområde. Forvaltningen må dessuten mange steder legge mer vekt på samarbeidet med aktører i reiselivet. Dette vil kreve reorganisering av forvaltningsapparatet, tilførsel av ressurser og kompetanse, og et nytt innhold i verneforskrifter og forvaltningsplaner. En slik endring forutsetter politisk støtte på både sentralt og lokalt plan.

LOKALE INITIATIV må ligge til grunn for nye verneprosesser, og tett samarbeid med Miljødirektoratet er avgjørende for utforming av verneforskrifter og innpassing av hensynet til reiselivsutvikling. Et to-delt verneformål kan gi et bedre grunnlag for lokal verdiskaping og dermed øke oppslutningen omkring etableringen av nasjonalparker i mange berørte lokalsamfunn. Med reviderte målsettinger kan lokalt reise- og næringsliv utvikles samtidig som man bevarer den enestående norske naturarven til glede og berikelse for fastboende og besøkende.

Etableringen av en eventuell Preikestolen nasjonalpark er en gylden anledning for et pilotprosjekt basert på et to-delt verneformål.